

Pvm.
22.10.2008

Dnro
19/502/2008

Ammatillisen koulutuksen järjestäjät

MAKSUTON OPETUS SEKÄ OPETUKSEN YHTEYDESSÄ PERITTÄVÄT MAKSUT AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA

Opetusministeriö on pyrkinyt selkeyttämään maksuttoman opetuksen määrittelyä antamallaan asetuksella (OpMA eräiden oppilailta ja opiskelijoilta perittävien maksujen perusteista 19.12.2001/1323) sekä asetukseen liittyvillä kannanotoilla ja ratkaisuilla. Opetusministeriö on täsmentänyt henkilönsuojaimien käyttöä ja maksuttomuutta koskevaa ohjeistustaan ammatillisen koulutuksen järjestäjille 30.10.2003 osoitetussa kirjeessään.

Opetuksen maksuttomuuden määrittelemisen yksiselitteisesti on ongelmallista ammatillisen koulutuksen monimuotoisuuden vuoksi. Opetusministeriö haluaa tämän vuoksi uudistaa ja täsmentää opetuksen maksuttomuuteen sekä maksujen perimiseen liittyvää ohjeistustaan. Koulutuksen järjestäjiä pyydetään saattamaan opetusministeriön näkemykset oppilaitostensa sekä opetuspisteidensä tietoon.

1. Maksuton opetus

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 37 §:n mukaan ammatillisessa peruskoulutuksessa opetus on opiskelijalle maksutonta. Laissa ei ole täsmennetty tarkemmin sitä, mitä maksuttomalla opetuksella tarkoitetaan. Myös näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon valmistavassa koulutuksessa opetus on opiskelijalle maksutonta (ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 17 §).

Maksuttoman opetuksen katsotaan sisältävän varsinaisen opetuksen ja siihen välittömästi liittyvät oheistoiminnat, kuten ohjauksen, kokeiden, myös uusintakokeiden, arvioinnin ja todistusten maksuttomuuden opiskelun aikana.

Yksityisopiskelijalta voidaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 37 §:n mukaan periä maksuja. Yksityisopiskelijalla tarkoitetaan opiskelijaa, joka pääasiallisesti osallistuu vain kokeisiin, joissa hän osoittaa saavuttaneensa itse opiskelemalla tutkinnon tai sen osan edellyttämät tiedot. Erityisestä syystä opetusministeriö voi antaa luvan periä opiskelijoilta maksuja muissakin tilanteissa. Tällaisia lupia ei ole haettu eikä näin ollen myöskään myönnetty.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 47 §:n mukaan opetusministeriö päättää opiskelijoilta perittävien maksujen perusteista soveltuvin osin sen mu-

2. Maksuttomat tarvikkeet, laitteet ja materiaalit

Maksuttomaan opetukseen sisältyvät maksuperusteasetuksen 6 §:n mukaan opetuksen järjestämisen edellyttämät työvälineet, koneet, laitteet, suojavaatteet, työturvallisuussäännösten edellyttämät varusteet, opetuksessa käytettävät koulutuksen järjestäjälle kuuluvat materiaalit ja tarvikkeet sekä muut vastaavat opetusvälineet. Ilman näitä opetusvälineitä (esimerkiksi opetuskeittiön koneet, laitteet, astiat) koulutuksen järjestäjä ei pystyisi järjestämään opetusta. Esimerkiksi autoalan koulutuksessa ei voida edellyttää, että opiskelija hankkii opetuksen järjestämisen edellyttämät perustyökalut ja tarvikkeet itse. Opiskelijat voivat, niin halutessaan käyttää itse hankkimiaan työkaluja, edellyttäen, että ne täyttävät riittävät laatu- ja turvallisuusvaatimukset. Omien työvälineiden hankkimista ei voida pitää tarkoituksenmukaisina sellaisilla aloilla, joissa käytetään pääsääntöisesti työpaikan työvälineitä ja laitteita eikä työntekijöille makseta korvausta omien välineiden käytöstä.

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskelijalla on käytössään opiskelun järjestämisen edellyttämät henkilönsuojaimet oppilaitoksen tiloissa ja harjoitus-työmailla (ammattillisesta koulutuksesta annetun lain 28 §, työturvallisuuslain 4 § ja 15 § sekä maksuperusteasetus 6 §). Koulutuksen järjestäjä sekä työssäoppimispaikan työnantaja ovat työturvallisuuslain 10 §:n nojalla velvollisia selvittämään ja arviomaan työn vaarallisuutta. Tämän arvioinnin yhteydessä on selvitettävä, liittyykö työhön tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa työntekijän turvallisuuteen tai terveellisyteen. Lisäksi on selvitettävä, millaisia henkilönsuojaimia tarvitaan näitä turvallisuusriskejä torjumaan.

Henkilönsuojaimia ovat esimerkiksi kypärät, turvakengät, kuulonsuojaimet, silmien ja kasvojen suojaimet sekä turvavyöt. Henkilönsuojaimina ei pidetä tavanomaisia työvaatteita (esimerkiksi tarjoilijan vaatetus ja työkengät) eikä laitteita, joita ei ole suunniteltu suojaamaan työntekijää tapaturman tai sairastumisen varalta. Ulkotöissä käytettävää vaatetusta pidetään henkilönsuojaimena silloin, kun se suojaa esimerkiksi paleltumiselta tai muulta terveyden menettämisen vaaroilta työssä. Maksuttomuus ei koske vaatetusta, jota käytetään estämään vaatteiden likaantuminen (esimerkiksi kokin työasu).

Hoito- ja laboratoriotyössä käytettävät suojavaatteet voivat olla henkilönsuojaimia, jos koulutuksen järjestäjä/työssäoppimispaikan työnantaja vaaroja koskevan arvioinnin yhteydessä katsoo, että työstä voi aiheutua turvallisuusriskejä, vaikkapa veren tai bakteerien takia. Lähtökohta on, että hoito- ja laboratoriotyössä työvaatetusta ei pidetä pelkästään likaantumisen estämiseksi, vaan myös turvallisuussyistä. Työvaatetus on tämän vuoksi katsottava henkilönsuojaimeksi ja siten opiskelijalle maksuttomaksi.

Opiskelija voi käyttää myös omia suojaimiaan. Kustannusten jaosta voidaan sopia myös silloin, kuin suojaimia voi käyttää työpaikan tai oppilaitoksen ulkopuolella. Opiskelija voi hankkia tarvittavat suojaimet omalla kustannuksellaan silloin, kun hän ei halua tyytyä koulutuksen järjestäjän tarjoamiin suojaimiin.

Työssäoppimisjaksoilla vastuu opiskelijoiden henkilösuojainten hankinnasta ja käytöstä on työnantajalla (työturvallisuuslain 10 § ja 11 §).

Opetuksen järjestämisen edellyttämät henkilösuojaimet voivat tarvittaessa ja niin erikseen sovittaessa olla opiskelijoiden käytettävissä myös työssäoppimisjaksoilla.

Koulutuksen järjestäjän ja työnantajan on yhteisesti selvitettävä työssäoppimisjaksolla tarvittavat henkilösuojaimet sekä kirjattava niitä koskevat asiat työssäoppimista koskevaan sopimukseen.

3. Maksulliset oppikirjat, oppimateriaalit, tarvikkeet ja välineet

Maksuttomaan opetukseen eivät sisälly oppikirjat ja muut henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitetut oppimateriaalit. Maksuton opetus ei kata myöskään opiskelijan henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettuja työvälineitä (esim. kokin veitset) koneita, laitteita, materiaaleja ja muita tarvikkeita, jotka koulutuksen päätyttyä jäävät opiskelijoille.

Työvälineet voidaan katsoa henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitetuksi silloin kun alalla on tapana yleisesti käyttää omia työvälineitä työnantajan tarjoamien välineiden sijaan.

Erilaiset viranomaismaksut, esim. tilityökortti, hygieniapassi ja ajokortin lunastusmaksu, sekä lentokoneasennuksen koehyvitysraportti eivät sisälly maksuttomaan opetukseen.

Koulutuksen järjestäjä voi välittää opiskelijoiden käyttöön erilaisia oppimateriaaleja ja tarvikkeita, jotka eivät kuulu maksuttomaan opetukseen. Koulutuksen järjestäjä ei voi velvoittaa opiskelijaa hankkimaan näitä koulutuksen järjestäjältä, vaan opiskelija voi hankkia niitä muualtakin. Opiskelija on kuitenkin velvollinen hankkimaan koulutuksen järjestäjän kautta sellaisen oppimateriaalin, jota ei ole muutoin saatavissa. Koulutuksen järjestäjä voi periä opiskelijoilta maksuja silloin, kun opiskelijalle annetaan opiskelun edellyttämiä oppikirjoja tai muita henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettuja oppimateriaaleja taikka henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettuja työvälineitä, koneita, laitteita, materiaaleja ja muita tarvikkeita, jotka koulutuksen jälkeen jäävät opiskelijoille. Koulutuksen järjestäjä voi periä tällaisista materiaaleista ja tarvikkeista enintään niiden hankinta- ja tuotantokustannusten mukaisen maksun.

Opiskelijoilta ei voida periä pakollisia oppimateriaalimaksuja tai palvelumaksuja (esimerkiksi autopaikkamaksua tai maksua liikuntatilojen käytöstä), elleivät he käytä maksun perusteena olevaa materiaalia tai palvelua. Opiskelijoilta ei voida myöskään yhteisvastuullisesti periä maksua kadonneista opetuksen järjestämisen edellyttämistä työvälineistä tai materiaaleista. Maksuja voidaan periä vain materiaalin tai palvelun todellisilta käyttäjiltä tai työvälineen tai materiaalin hävittäneeltä. Opiskelijoille on selkeästi ilmoitettava, mistä maksu peritään ja millä perusteella se muodostuu.

4. Pääsy- ja soveltuvuuskokeista perittävät maksut

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 27 §:n mukaan opiskelijaksi ottamisen yhteydessä voidaan järjestää pääsy- tai soveltuvuuskoe. Kokeen järjestämisestä päättää koulutuksen järjestäjä. Pääsy- ja soveltuvuuskokeiden ei katsota sisältyvän ammatillisessa peruskoulutuksessa maksuttomaan opetukseen. Koulutuksen järjestäjät voivat näin ollen päättää, peritäänkö kokeen järjestämisestä maksu. Ammatillisessa peruskoulutuksessa mahdollisuudesta maksun

perimiseen ei ole haluttu luopua, koska tämä voisi vähentää pääsy- tai soveltuvuuskokeiden järjestämistä. Eräiden koulutusten, esimerkiksi lähihoitajakoulutuksen, hakijoiden soveltuvuuden arvioimisella on keskeinen merkitys opiskelijavalinnan kannalta.

Ylijohtaja

Sakari Karjalainen

Hallitusneuvos

Kaija Suorsa-Aarnio